

zător — că oratoriilor lui Bach și Händel se găseau, partituri tipărite, la Sibiu pe vremea cînd la Viena nu circulau încă nici copii, ca și faptul că, tot la Sibiu, a activat ca organist Peter Schimert, elev al lui Bach (și lista „descoperirilor emoționante ar putea continua!). Pe direcție inversă, se refac viața și activitatea unor creatori români, învățați de tip umanist, a căror activitate nu a rămas fără ecou în context internațional (Ioan Căjanu, Dimitrie Cantemir și alții).

Partea a II-a a cărții urmărește receptarea muzicii lui Händel și Telemann, a lui Beethoven și a lui Johan Strauss-fiul, a paginilor semnate de Janáček, Martinu și Bartók de către publicul românesc. Detaliată este și influența de esență pe care folclorul românesc a avut-o asupra muzicienilor străini care ne-au vizitat țara, mai mult, ecourile cîntecului și jocului popular românesc în cultura muzicală a Europei.

Paginile cuprinse în acest volum au fost deja publicate în limba română sau au constituit obiectul

unor comunicări științifice susținute în țară sau în străinătate, între anii 1959—1960. Ele sînt, în egală măsură, o dovadă de netăgăduit a activității de o viață a muzicologului Viorel Cosma și documente de inestimabilă valoare ce aduc argumente în plus pentru tradițiile și vigoarea culturii muzicale românești. Volumul mai cuprinde un consistent număr de imagini — portrete, fotocopii de documente manuscrise etc. — multe unicate, extrase din arhiva personală a autorului. Numai cuvinte de laudă și de mulțumire eminentului muzician și traducător, Dr. Klaus Kessler care, la rîndu-i, a facilitat, circulația informației prin traduceri sale în limba germană. Volumul *Interferenzen in der Musik* se constituie astfel, ca un model de cel mai autentic profesionalism, un exemplu ce se cere imperios urmat, întru nouă dorință de a plasa cultura muzicală românească, în context internațional, pe locul cuvenit.

C.S.

DE PESTE HOTARE

Serbările muzicale din Touraine (XXIV)

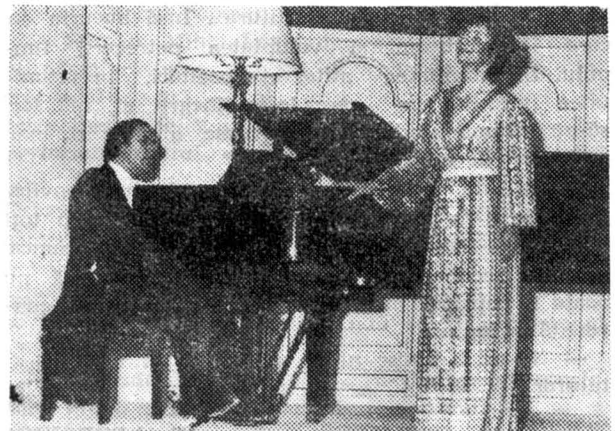
Muzică de cameră de Brahms

Muzica lui Johannes Brahms a pătruns greu în Franța. Caracterul ei introspectiv, nespectaculos, nuanțele sufletești în general anevoie exprimabile altfel decît prin sonorități, armoniile prelungi și întinse, necesitatea de a zăbovi îndelung într-un univers care nu se lasă lesne descoperit — toate acestea n-au putut euzeri de la primul contact un public cu o structură psihică sensibil diferită și poate înclinat către pictural, către stări poetice concretizabile, către culori net diferențiate, către conflicte teatrale. În primele decenii ale secolului, cînd George Enescu trudea cu vioara și bagheta — pentru impunerea multor valori muzicale, între altele a tuturor compozitorilor francezi contemporani, el aducea Parisului, nu fără riscuri, și muzica lui Brahms (realizînd, de pildă, prima audiție aci a *Dublului concert pentru vioară, violoncel și orchestră* în compania lui André Hekking). Lucrurile au evoluat totuși, iar astăzi, un festival de prestigiu ajuns la cea de a XXIV-a ediție, cum este cel intitulat *Fêtes Musicales en Touraine*, și-a asumat cutezătoria de a se dedica anul acesta în întregime creației camerale a lui Brahms. La prima vedere, un program care nu poate atrage mulțimile, rebarbative la necesitatea concentrării pe parcursuri aparent aride; un program, însă, de autentică substanțialitate muzicală — și care a sfîrșit prin a reuni un public nu numai numeros, ci și entuziast, semn că opera consecventă de educare lentă dar eficace a auditorilor francezi prin eforturile forurilor specializate (nu trebuie uitat aportul unor posturi ca France-Musique, France-Culture etc.) a dat roade.

Festivalul din Touraine era, fără îndoială, conștient de răspunderea unei asemenea decizii. Într-un studiu introductiv plin de interes, intitulat „Ca să-l iubești pe Brahms”, publicat în caietul program, Jean-François-Labie arată pe șleau că „foarte multă vreme, Franța a dorit să se țină departe de Brahms, în care se încăpățina să vadă un compozitor academic, greoi, ignorînd totul despre efectele febrei romantice”.

În ce măsură asemenea prejudecăți au fost depășite ne-a fost relevat, de pildă, de aclamațiile care au salutat unul din evenimentele Festivalului din

Touraine (de la hanbarul medieval din Meslay, lângă Tours) — anume recitalul de lieduri al sopranei Edith Mathis, acompaniată de un pianist cehoslovac — elvețian, Gérard Wyss. Pînă acum, o cunoșteam pe marea cîntăreață exclusiv din discuri sau din filmul de operă; dar acum, ne-am convins „de viu” că este o autentică urmașă a unor uriașe ale talmăcirii liedului, ca Lotte Lehmann, Elisabeth Schumann sau Elisabeth Schwarzkopf, în sensul că toate resursele aflate în adorabilele miniaturi vocale sînt potențate la maximum pentru alcătuirea unei dramaturgii interioare captivante în cea mai înaltă măsură. „Academicul” Brahms (totdeauna mi s-a părut absurd asemenea calificativ aplicat unui compozitor care a creat unele din cele mai pasionate melodii dezvăluite de muzica veacului trecut) se transformă, într-o atare talmăcire, într-un prieten apropiat, martor și exponent al propriilor trăiri încercate de ascultător, lirismul ajunge incandescent și înzestrat cu o forță de penetrație careia nu i se poate rezista. Fără îndoială că Edith Mathis are și o calitate certă de a-și hipnotiza ascultătorul, ochii ce scapără științei, intensitatea, tensiunea actului interpretativ se întrepunează într-un curent sufletesc de un voltaj neobișnuit. Splendidele *Volkslieder*, perle ale operei de culegător și armonizator de cîntece populare (le-am ascultat la noi interpretate de excelente tinere cîntărețe, ca Irina Săndulescu-Bălan și Liliana Petrescu-Nichiteanu), vehementa declarație de dragoste *Meine Liebe ist grün* rămîn, de pildă, de neuitat.

Recital Edith Mathis (la pian, Gérard Wyss)

O altă seară memorabilă a fost cea inaugurală, în care formația americană de cvartet de coarde „Fine Arts“ a colaborat cu doi instrumentiști de înaltă clasă formați la Conservatorul „Ceaikovski“ din Moscova, violistul Iuri Bașmet, personaj focos și misterios (publicul francez îi spunea cu tandrețe „Le corbeau noir“ într-o vreme când scrisori semnate cu acest pseudonim răscoleau lectorii ziarelor însetate de senzațional) și violoncelista Karine Gheorghian, cunoscută și publicului nostru. Rezultatul: o operă brahmsiană de tinerețe, *Sextetul de coarde în si bemol major*, op. 18 a răsunat cu o asemenea molipsitoare energie, încît supranumele de „Sextetul primăverii“ a apărut justificat, deși alți comentatori văd în această măreață pagină inspirația nordică, componenta de melancolie, voalată și gravă. Este semn că marile opere au semnificații multiple și deschise interpretelor. În prealabil, „Fine Arts Quartet“ ne dăruise cele două *Cvartete de coarde*, op. 51 — nr. 1 în do minor și nr. 2 în la minor, dovedindu-ne cu o elocință instrumentală irezistibilă că temerile celor ce ezită să se apropie de asemenea capodopere din pricina caracterului lor elaborat și abstract se topesc în fața unei vocații artistice puternice și realizate cu măiestrie pe măsură.

Am avut, de-a lungul dimineților și serilor egal de luminate, la Meslay, de capacitatea de comunicare a muzicii lui Brahms, și revelația meritelor noilor generații de interpreți francezi. Astfel, Michel Dalberto, înfățișat lumii muzicale de victoriile obținute la concursuri de notorietate („Clara Haskil“ — Vevey 1975 și Leeds, 1978) a colaborat, la două pianе și patru miini, cu marele Nikita Magaloff, care la 75 de ani rămîne același pianist de farmec și concepție,

Nikita Magaloff și Michel Dalberto

aplaudat și de publicul bucureștean cu căldură. Simbioza între oratoria de sorginte romantică a virtuozității lui Magaloff și discreția, distincția personalității tînărului său partener ne-au creat momente de autentică elevație artistică, poate mai puțin în *Sonata pentru două pianе în fa minor*, op. 34 B (ceva mai greu de asimilat decît aceeași muzică, în versiunea pentru cvintet de coarde și pian), cit în *Variațiunile pe o temă de Schumann*, op. 23 sau în *Dansurile ungare*. Foarte iubit de public este și tînărul violonist Raphaël Oleg, care a adus Franței premiul I la Concursul Ceaikovski din Moscova de anul trecut. Cel mai deplin moment al concertului său a fost prilejuit de colaborarea cu pianista Hortense Cartier-Bresson și violoncelistul François Guye, într-o avîntată versiune a *Trio-ului nr. 2 în do major*, op. 87. În *Sonatele* pentru vioară, însă, grevate și de concurența cu un număr impresionant de interpretări de excepție a unor lucrări dintre cele mai frecventate de marii maeștri ai arcușului, n-am regăsit mai mult

decît... un bun nivel de școală. Pe de altă parte, un nume de notorietate al artei interpretelor francezi la instrumentele de suflat, clarinetistul Michel Portal, și-a arătat clasa în frazele lungi, învăluitoare, ale *Cvintetului în si minor*, op. 115, dăruit în compania formației de cvartet „Orlando“. În același concert, un alt cîștigător la Concursul „Ceaikovski“ — pianistul englez Barry Douglas, nu ne-a făcut să regăsim toată măreția sumbră a *Cvintetului în fa minor*, op. 34.

În aceeași zi în care, la amiază, Iuri Bașmet nu-și întîlnise, alături de Mikail Muntian, inspirația dăruită în urmă cu doi ani de supremul partener — Sviatoslav Richter — lăsîndu-ne să tînjim după intensitatea lirismului emanat de *Sonatele* op. 120, am ascultat seara corul de cameră al Orchestrei naționale din Lyon, dirijat de Bernard Têtu, într-unul din concertele cele mai discutabile ale Festivalului din Touraine, în care nici măcar farmecul celor 18 *Valsuri* op. 52 (la pian, la patru miini, Georges Pludermacher și Jean-François Heisser) n-a putut învinge dezagrementele intonației aproximative a corului și improvizația pregătirii instrumentale. Din fericire, prestigiul cîntului coral francez a fost restabilit de o formație a orașului-gazdă, ansamblul „Jean de Ockeghem“ din Tours, care a evoluat într-una din diminețile Festivalului la sediul formației, din Place Châteauneuf. Sub conducerea unui distins muzician, Claude Panterne, acești coriști, interpreți amatori (ceea ce nu i-a împiedicat, de la întemeierea ansamblului, în 1959, să obțină nu mai puțin de 17 premii internaționale și un mare premiu al discului) ne-au oferit un program din paginile de gen ale lui Schubert și Brahms, parcurs cu noblețe, disciplină muzicală, simț al răspunderii colective și al stilului. Ne-am bucurat, după o îndelungă frecventare a „Serbărilor muzicale din Touraine“, să cunoaștem resursele atît de îmbucurătoare ale unei formații ce ilustrează convingător tradiția corală locală, cu rădăcini multisekulare.

Un violoncelist de sensibilitate vibrantă, Mișa Maisky, însoțit la pian de Pavel Ghililov, a încheiat desfășurarea impresionantă a paginilor de muzică de cameră ale lui Brahms, nu numai prin cele două sonate dăruite instrumentului său, dar și prin imprumutarea, transcripția *Sonatei în sol major* pentru vioară, op. 78.

Ecourile Festivalului au fost prelungite și de o reușită expoziție, „In jurul lui Brahms“, organizată și găzduită de „Musée des Beaux Arts“ din Tours. Îndeosebi lucrări de Max Klinger (1857—1920) și Henri Fantin-Latour (1836—1904) ne-au dovedit că, oricît s-ar părea de curios, muzica aparent exclusiv interioară și tainică a marelui maestru a avut ecouri uneori convingătoare în inspirația plastică a contemporanilor săi.

Premlul discului în țara lui Sibelius

De data aceasta, juriul Premiului Internațional al Criticilor de Disc s-a reunit în Finlanda, între 18 și 25 iulie, după ce, cei zece critici (grupul, evocat pe larg în nr. 10/1986 din „Muzica“, s-a îmbogățit cu un italian, dr. Enzo Restagno, de la „Stampa sera“ din Torino, unde conduce și Festivalul muzical) s-au întîlnit mai întîi la Stockholm, pentru două zile. Am ajuns în seara primei dintre acestea, prea tîrziu pentru a mai putea lua parte la reprezentația cu *La Clemenza di Tito* (Titus) de Mozart, desfășurată în incîntătorul teatru de epocă din Drottningholm dar la timp pentru întîlnirea de a doua zi de la centrul de informații muzical, care — foarte